שבועה שלא אוכל בכר זו [ג] שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת. ודוקא נקט שבועה שלא אוכל תחילה דאי אמר שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכל חייב שתים דשלא אוכלנה משמע כולה וכי הדר אמר שבועה שלא אוכל משמע כלל ובשבועות (דף כז:) מפרש אמאי תנא שלא אוכלנה שני פעמים [ד]:

ומאי שנא. פרש"י מאי שנא דממעט אוכל ולא אכל [ה] מקרבן וקמרבי אכלתי ולא אכלתי מסיפא דחייב בקרבן ולא נהירא דאי אמר למעוטי אוכל ולא אכל לא קשיא מידי אכל אי אמר איפכא אז תיקשה לך [ו] וכ"י פירש ומאי שנא דמפרש לה כרבי עקיבא לוקמא כר' ישמעאל וריש"א למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן וסיפא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות ומשני קאי בלהכא כו': **ומקלל** חבירו בשם מנלן. אם לא תשמור לעשות והפלא ואזהרתיה מהכא לא תקלל חרש אי נמי מהאי קרא גופיה:

אין מנקין אותו אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו א"ל רב פפא לאביי ואימא לא תיהוי ליה נקיות כלל א"ל אם כן לכתוב קרא לא ינקה ולישתוק ה' למה לי בית דין של מעלה הוא דאין מנקין אותו אבל ב"ד של מטה מלקין ומנקין אותו [ז] אשכחן שבועת שוא שבועת שקר מנלן רבי יוחנן דידיה אמר לשוא לשוא שני פעמים אם אינו עניין לשבועת שוא תניהו עניין לשבועת שקר דלוקה [ח] מתקיף לה רבי אבהו שבועת שקר היכי דמי אינימא דאמר שלא אוכל ואכל התם [ט] הוא מעשה [י] עבד ואלא דאמר שאוכל ולא אכל ההוא מי לקי והאיתמר [כ] שבועה שאוכל בכר זה היום ועבר היום ולא אכל רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש אמרי אינו לוקה ר' יוחנן אומר אינו לוקה [א] דלאו שאין בו מעשה הוא וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ור"ל אמר אינו לוקה משום דהוה ליה התראת ספק [ג] [ב] וכל התראת ספק אין לוקין עליו אלא א"ר אבהו תהא באכלתי ולא אכלתי ומאי שנא [ג] דקא מרבה אכלתי ולא אכלתי מאוכל ולא אכל אמר רבא בפירוש ריבתה תורה שקר [ד] דומה לשוא מה שוא לשעבר אף שקר לשעבר איתיביה רבי ירמיה לרבי אבהו [ד] שבועה [ג] שלא אוכל בכר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת וזוהי שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד זוהי למעוטי מאי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא לקי לא זו היא דעל שגגתה מייתי קרבן אבל אכלתי ולא אכלתי לא מייתי קרבן ומני רבי ישמעאל היא [ה] דאמר אינו חייב אלא על העתיד לבא אבל מילקא לקי אימא סיפא זוהי שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור זוהי למעוטי מאי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא לקי לא זוהי דעל שגגתה פטור מקרבן אבל אכלתי ולא אכלתי מייתי קרבן ומני ר"ע היא דאמרי [ו] מביאין קרבן לשעבר והא אמרת רישא רבי ישמעאל אלא מדסיפא רבי עקיבא רישא נמי רבי עקיבא ורישא לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי אלא למעוטי אוכל ולא אכל [ז] ומאי שנא [ח] משום דקאי בלהבא ממעט להבא קאי בלהבא ממעט לשעבר: ומימר: א"ל רבי יוחנן לתנא לא תתני ומימר משום דבדיבורו עשה מעשה: [ט] **המקלל את חבירו בשם**: מנלן א"ר אלעזר א"ר אושעיא אמר קרא [1] אם לא תשמר [י] וכתיב [2] והפלא ה' את מכותך [כ] הפלאה זו איני יודע מהו כשהוא אומר [3] והפילו השופט והכהו לפניו הוי אומר הפלאה זו מלקות אימר אפילו שבועת אמת בהדיא כתיב [4] שבועת ה' תהיה בין שניהם אימר הני מילי [א] לפיים את חבירו אבל מילקא לילקי לא מצית אמרת דהכתיב [5] ובשמו תשבע ההוא מיבעי ליה [ב] לכדרב [ג] דאמר רב גידל אמר רב [ד] מנין שנשבעין לקיים את המצות שנאמר [6] נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך הכתיב קרא אחרינא [ן] [7] ובו תדבק ובשמו תשבע אלא למאי אתא למקלל [ה] את חבירו בשם ואימא [ו] למוציא שם שמים לבטלה מי גרע מקלל את חבירו בשם ממוציא שם שמים לבטלה אנן הכי קא קשיא לן אימא מוציא שם שמים לבטלה תיסגי ליה במלקות אבל מקלל חבירו בשם כיון דקעביד תרתי דקא מפיק שם שמים לבטלה וקמצער ליה לחבריה לא תיסגי ליה במלקות לא

ודאי חייב על שגגתה קרבן [ז] : **ומאי שנא**. דממעט [ח] אוכל ולא אכל מקרבן וקא מרבי אכלתי ולא אכלתי מסיפא דחייב קרבן: ומשני מסתברא ריש"א למעוטי אוכל ולא אכל: **דקאי בלהבא**. דקתני שבועה שלא אוכלנה וממעט להבא כגון אוכל ולא אכל: **אכל קאי בלהבא וממעט לשעבר**. בתמיה. כגון אכלתי ולא אכלתי: **לא פיתי מימר**. בכלל שאר לאוין שאין בהן מעשה: **דבדבורו עושה מעשה**. שעושה מחולין קדשים: **אם לא תשמור לעשות וגו'**. עד לירהא את השם שתירא שלא להוציא את השם לבטלה וכן מקלל את חבירו בשם מוציאו לבטלה וכתיב והפלא ה' את מכותך שיטול מכות והיינו מלקות: **אפילו שבועת אמת**. דקא מזהר קרא דאפילו שבועת אמת לא ליעבד בשם שמים ומי עביד והפלא ה' את מכותך שיטול מלקות: **בהדיא כתיב**. דשרי למיעבד: **יא) לפיים חבירו**. שלא יהא תובעו ממון אבל מילקא לילקי הואיל ומביא עצמו לידי שבועה: **ובשמו תשבע**. דשבועת אמת שריא למעבד: **לקיים המצות**. כדי שלא יוכל לחזור בו שנאמר נשבעתי ואקיימה וגו' ואהכי איצטריך האי קרא ובשמו תשבע לאשמועינן דנשבע לקיים את המצות מותר: **הכתיב קרא אחרינא ובשמו תשבע**. דתרי קראי כתיבי ובשמו תשבע חד בוותמנן וחד בוהיה עקב חד מיבעי ליה דנשבע לקיים את המצות יב) ואידך לשבועת אמת: **אלא למאי אתא**. האי אם לא תשמור וגו': **למקלל את חבירו בשם**. דולמי לקי אע"ג דלא עביד מעשה: **אם שמים לבטלה**. אבל מקלל את חבירו בשם לא לקי: ומהדר ליה לאו כל דכן הוא: **דהיכא דקא עביד תרי איסורי לא תיסגי ליה במלקות**. ואף על גב דלקה אפילו הכי לא נתכפר עדיין במלקות לחודיה:

אימר אפילו שבועת אמת. ואזהרתיה מאת ה' אלהיך תירא א"נ מאם ליראה, וכן במוציא שם שמים לבטלה יש לפרש דאזהרתיה מהכא: **אפילו שבועת אמת**. כגון הנך דאמרינן בשבועות לו ע"א. יככה וזו היא קללה האמורה בתורה בשבועת הערות אימא דהמשביע את חבירו לקי הואיל והוציא... קללה. גליון: **למקלל את חבירו בשם**. ל"א ההוא דרב גידל מן בו תדבק נפקא אלא ובשמו תשבע דכתב קרא למה לי אם אינו ענין לשבועת הדיינין דהא נפקא ליה משבועת ה' תהיה בין שניהם תנהו ענין לשבועה בעלמא דמותר ואם אינו ענין לשבועה דמצוה דמותר דהא נפקא ליה מן בו תדבק תנהו ענין לשבועה דחולין דשריא לירא את השם הנכבד, והפלא ה' את מכותך דכתב רחמנא למה לי ש"מ לחיובו למקלל את חבירו בשם הוא דאתא: **ואימא למוציא שם שמים לבטלה**. ע"ר בהשמטות בסוף המסכת: **לא תיסני ליה במלקות**. ע"ר בהשמטות בסוף המסכת: **תוס' ד"ה ומאי שנא וכו' וי"ש פירש ומאי שנא**. נ"א מה ראית לאוקמי כוליה כר"ע לוקמא כר"י וסיפא לא ממעט אכלתי ולא אכלתי ממלקות דודאי אכלתי ולא אכלתי דחייב קרבן דודאי (חייב) [פטור] מקרבן לר"י אלא למעוטי אוכל ולא אוכל ממלקות ומשני קאי בלהבא כלומר ברישא דקתני אוכל ולא אוכל ממעט להבא הא אוכל ולא אוכל אינו חייב במלקות:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ד מהלכות שבועות הלכה כ:
כג ב מיי' פט"ז מהלכות סנהדרין הלכה ד [ע"ש דפפק לוקין על התראת ספק]:
כד ג מיי' פ"ד מהלכות שבועות הלכה ט:
כה ד מיי' שם פי"א הלכה ג טוש"ע י"ד סימן רג סעיף ו:
כו ה מיי' פכ"ו מהלכות סנהדרין הלכה ג ועיין בהשגות וככ"מ טוש"ע ח"מ סימן כז סעיף ג:
כז ו מיי' פי"ב מהלכות שבועות הלכה יא:

שינויי נוסחאות

א) לוקה מגדף בה ר' אבהו (ש"מ) ב) מיבעי הוא נמתק (ש"מ) ג) שנא אכלתי ולא אכלתי אמר רבא, ועל מיבעי דקא מרבה, מאוכל ולא אכל נרשם קו לחודיה כי נפ"ד לריך למקבו (ש"מ) ד) שקר דומיא דשבועת שוא מה שבועת שוא לשעבר שהוא אומר על שיש שהוא של זהב שהוא משקר בשעת השבועה אף שקר לשעבר אכלתי ולא אכלתי (ש"מ) ה) ל"ל אוכל ולא אכל ממלקות אבל קרבן מחייב ומ"ש וכו', וכ"ה בשבועות שם להדיא (מרא"כ) ו) שנא דקאי בלהבא ממעט להבא (ש"מ) ז) ומקלל את חבירו (ש"מ) ח) תשמר וגו' וכתיב (ש"מ) ט) כדרב גידל אמר רב דאמר (ש"מ) י) על מיבעי וכו מדבק נרשם קו לחודיה כי נפ"ד לריך למקבו (ש"מ) יא) ל"ל דלא היה בו מעשה (הגר"א) יב) לומר שכרה הייתי (ש"מ) יג) ל"ל כדמפקינן (ריעב"ץ) יד) לעיל דב"ד שלמטה (ש"מ) טו) ל"ל מכיא על הזדון כשגגה קרבן עולה ויורד ואסש (חש"ל ע"ש) טז) על זדונו מכות (ש"מ) יז) כ"ל מ"מ חייב יח) ל"ק, יט) קרבן הס"ד. ומה"ד אלא רישא למעוטי אוכל ולא אוכל דפטור מקרבן על שגגתו הס"ד (ש"מ) כ) ל"ל אוכל ולא אוכל ממלקות וקא מרבי את מרבי וכו' (מ"ג. ועי' מרא"כ) כא) לפיים חבירו (ש"מ) כב) המצוה. לאי מדבר גידל הא אמרינן דדבר מוכח מדבר קבלה לא ילפינן (ש"מ) כג) ל"ל שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה ואכלה וכו' (ח"ג) כד) פעמים דאי איתשיל ראשונה קיימא שניה (ש"מ) כה) ל"ל ממלקות (מ"ג מרא"כ) כו) לך וא"כ מאי קאמר ומאי שנא וכי נאמר מאי שנא לתקשות אלדבר ל"ל יתכן למעוטי אוכל כי היכי דלא מיקמי ליה (ש"מ)

רבינו גרשום

אימא לא ינקה כלל. אפי' ב"ד: **אשכחן שבועת שוא**. דלקי שבועת שוא היינו נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב או נשבע אם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד: **משום דהוה התראת ספק**. שכשמתרין בו היזהר שתאכלנה היום הוא אומר כן אעשה כשאהיה פנוי ועדיין יש שהות הרבה ביום ואם עבר היום ולא אכלה יכול לומר שכחתיה דכל התראה שאינה בשעת מעשה כגון זו הוי התראת ספק ולא שמה התראה שיכול לומר שכחתי ההתראה: **אלא א"ר אבהו תהא**. דלקי על שבועת שקר דאמר שבועה שאכלתי ולא אכל או שבועה שלא אכלתי ואכל קודם השבועה וההוא דקודם השבועה לא הוה מעשה: **ומאי שנא**. באוכל ולא אוכל דאמרת כיון דלית ביה מעשה לא לקי ומ"ש באכלתי ולא אכלתי דאמרת אע"ג דלית ביה מעשה לקי: **בפירוש ריבתה תורה**. שבועת שקר דכתיב לשוא לשוא תרי זימני הלכך בעינן שקר דומיא דשוא לשעבר שנשבעים בחנם [לשנות את הידוע לאדם ואמר על עמוד של אבן שהוא של זהב כו'] היינו כשאכלתי ולא אכלתי ומכזב על מה שהוא יודע לשעבר שאינו כן אף שקר נמי בעינן לשעבר היינו אכלתי ולא אכלתי דלשעבר הוא: **אינו חייב אלא אחת**. דאין שבועה חלה על שבועה: אבל **אכלתי ולא אכלתי לא מייתי קרבן**. אלא לקי: אבל **אכלתי ולא אכלתי מייתי קרבן**. ולקי: **וריש"א לא למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן אלא למעוטי אוכל ולא אכל**. מקרבן: **ומאי שנא**. דהאי ממעט: **משום דקאי בלהבא**. בשבועה שלא אוכל: **ממעט להבא**. שבועה שאוכל ולא אוכל אבל אכלתי דלשעבר הוא לא ממעט אלא לקי וכדר' אבהו משום דבדבורו עשה מעשה שמקדיש בהמת חולין: **ליראה את השם**. קס"ד דהאי ליראה את השם היינו שתירא אותו שלא תקלל בו חברך וכתיב ביה הפלאה דהיינו מלקות: **אימא** האי ליראה את השם אינו מקלל את חבירו בשם אלא שתירא אותו שלא תהא נשבע בשמו אפילו באמת: אימא האי שבועת ה' תהיה בין שניהם לאו שיהא מותר לכתחילה לישבע באמת אלא משום הכי צריך שבועה כדי להפיס דעתו של בעל הבית ומוטב שיפיס דעתו בממון ולא בשבועה ואם לא רצה ממון אלא שבועה ישבע לו כדי להפיס דעתו אבל ילקה על שבועת אמת דאימא להכי הוא דאתא ליראה את השם ולא למקלל חברו בשם: **ההוא לא מצית אמרת**. דעל שבועת אמת ילקה דהא כתיב קרא אחרינא דשרי כתיבי ובשמו תשבע: **אימא ההוא ובשמו תשבע**. דשרי לישבע לא שרי אלא לדבר מצוה משום לזרוזי נפשיה וכדרב גידל אמר רב: **הא כתב קרא אחרינא ובשמו תשבע**. דתרי זימני כתיב ובשמו תשבע [חד לכדרב גידל וחד] למישרי אפילו שבועת אמת דעלמא ואייתר ליה ליראה את (ה') למקלל חברו בשם: **ל"א** ההוא דרב גידל מן ובו תדבק נפקא אלא ובשמו תשבע למה לי אם אינו ענין לשבועה דעלמא ולא לדיינין ואם אינו ענין לשבועה דמצוה דנפקא מן ובו תדבק תנהו ענין לשבועת אמת ט) דחול ליראה את השם כו': **ואימא האי ליראה למחייב למוציא שם שמים לבטלה**. הוא דאתא ולא למקלל: האי לא מצית אמרת מקלל את חברו בשם ממי שמוציא שם שמים לבטלה. דהא מקלל (את חבירו) בשם תרי איסורי עביד דמוציא שם לבטלה לקלל את חברו ועוד שמקלל חבירו ודאי לא גרע (ממוציא שם שמים) אלא חמיר: ואנן הכי קא קשיא לן דנימא מוציא שם שמים לבטלה תיסגי ליה במלקות דנימא דלהכי כתיב והפלא אבל מקלל את חברו בשם לא תיסגי ליה במלקות דתרתי עביד:

מסורת הש"ס

א) [ע' שבועות כח, ב. ש"מ]:. ב) פסחים סג: מכות טו: שבועות ג: כח., ג) [ע' בתוספות הרמב"ן חלק ג' סי' קמ"ו. ש"מ]:. ד) שבועות ג: כז:, ה) [שבועות ג. כח. כה.], ו) [סס כה.], ז) [שבת קלח: ע"ש מכות יג:]. ח) [כלומר שתהיה שבועת שומרים מותרת להפיס דעתו של בעל הבית אבל ילקה על שבועת אמת כשנשבע מעצמו שבועת ביטוי. עיין רמב"ן מ"ע ז' בספר המצות], ט) נדרים ז: מגיגה י.,) ויקרא ה

תורה אור השלם

1. אם לא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כח נח
2. וְהִפְלָא יְיָ אֶת מַכֹּתְךָ וְאֶת מַכּוֹת זַרְעֶךָ מַכּוֹת גְּדֹלוֹת וְנֶאֱמָנוֹת וְחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים: דברים כח נט
3. וְהָיָה אם בן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
4. שְׁבֻעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם: שמות כב י
5. אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ: דברים ו יג
6. נִשְׁבַּעְתִּי וְאָקִימָה לִשְׁמֹר מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ: תהלים קיט קו
7. אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וּבוֹ תִדְבָּק וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ: דברים י כ

הגהות הב"ח

(א) גמ' התם הוא מעשה קא עבד: (ב) רש"י ד"ה לא מייתי וכו' שוא הס"ד ותמ"ל מ"ה ר' ישמעאל כו' דאמר:

מוסף רש"י

שבועה שאוכל בכר זה כו' אינו לוקה. פטור ממלקות דלא מצא (פסחים סג:) ומכל מקום מולקים בטעמו של דבר, טעמא דיהיב מר לא יהיב מר, ומר לית ליה טעמא דמר, ולקמן מפרש פלוגתייהו (שבועות ג:). **דלאו שאין בו מעשה הוא.** אבל משום התראת ספק לא הוה מפטר, דהתראת ספק שמה התראה (מכות טז.). **משום דהוה ליה התראת ספק.** וכי תמריה ביה אכלנו היום כן מעבור על השבועה, שמא יעבור שמא לא יעבור על התראתו, דעדיין יש שהות היום יכול לכוין שיעבור היום כמוך כדי דבור של התראה (שבועות כא.) אבל משום לאו שאין כו מעשה לא הוה מפטר דקסבר לאו שאין בו מעשה נוקין עליו (מכות טז.). **אינו חייב אלא אחת.** דמאחר שנשבע עליו שבועה ראשונה נתחרם עליו וכי הדר אישבע ה"ל נשבע לקיים את המצוה, ומנן (שבועות כז.) נשבע לקיים את המצוה ולא קיים פטור משבועת קרבן (שבועות ד. וכעי"ז שם כא.). **אלא על העתיד.** דלייק להרע לו לחייב (שם ג.). **שנשבעין לקיים את המצות.** לומר מצוה שיהא אדם נשבע לקיים מצוה כדי שימהר ויזדרז לקיימה (חגיגה י.).

שיטה מקובצת

מלקין אותו ומנקין אותו. פ' בהכאה שיש לו קצבה ומתכפר לו. גליון: **וכתיב והפלא ה' את מכותך הפלאה זו כו'.** ומקלל את חבירו קאתי מאיש כי יקלל את אביו ולא תקלל חרש, ובפ' ד' מיתות דף ס"ו ע"א מפיק ליה כל אדם מנשיא ודיין וחרש:

אפילו שבועת אמת. דאלהיך תירא ה' אלהיך תירא א"נ מאם ליראה, וכן במוציא שם שמים לבטלה יש לפרש דאזהרתיה מהכא: **אפילו שבועת אמת**. כגון הנך דאמרינן בשבועות לו ע"א. יככה וזו היא קללה האמורה בתורה בשבועת הערות אימא דהמשביע את חבירו לקי הואיל והוציא... קללה. גליון: **למקלל את חבירו בשם**. ל"א ההוא דרב גידל מן בו תדבק נפקא אלא ובשמו תשבע דכתב קרא למה לי אם אינו ענין לשבועת הדיינין דהא נפקא ליה משבועת ה' תהיה בין שניהם תנהו ענין לשבועה בעלמא דמותר ואם אינו ענין לשבועה דמצוה דמותר דהא נפקא ליה מן בו תדבק תנהו ענין לשבועה דחולין דשריא לירא את השם הנכבד, והפלא ה' את מכותך דכתב רחמנא למה לי ש"מ לחיובו למקלל את חבירו בשם הוא דאתא: **ואימא למוציא שם שמים לבטלה**. ע"ר בהשמטות בסוף המסכת: **לא תיסני ליה במלקות**. ע"ר בהשמטות בסוף המסכת: **תוס' ד"ה ומאי שנא וכו' וי"ש פירש ומאי שנא**. נ"א מה ראית לאוקמי כוליה כר"ע לוקמא כר"י וסיפא לא ממעט אכלתי ולא אכלתי ממלקות דודאי אכלתי ולא אכלתי דחייב קרבן דודאי (חייב) [פטור] מקרבן לר"י אלא למעוטי אוכל ולא אוכל ממלקות ומשני קאי בלהבא כלומר ברישא דקתני אוכל ולא אוכל ממעט להבא הא אוכל ולא אוכל אינו חייב במלקות:

ט) נרלה דל"ל אמת דרשות וא"כ ע"כ הך קרא דלירלה את השם למקלל חבירו אתי.

לא תקלל חרש. דמשמע בין קללה סתם בין קללה שנשם דקאי לאו עלה וקאתא קרא לירתה את השם [דברים כח] לאשמועינן דלוקה שנאמר והפלא ה' את מכותך [שם]. ע"א לא מצית אמרת דלא יתכפר במלקות גרידתא דודאי מתכפר במלקות לחודיה דהא כתיב לא תקלל חרש וליפין בסנהדרין [ז] בפרק אלו דברים מיתות (דף סו.). ג"ש מהאי [ח] לאו דכתיב גבי אומללין כגון לא תקלל חרש שהוא גרוע שבכולן וכתיב גבי נשיא ונשיא בעמך לא תאור [שמות כב] וכי היכי דהתם ליכא אלא מלקות גרידתא הכי נמי באומללין סגי ליה במלקות גרידתא ומוקמי ליה התם [ט] במקלל בשם דקא גמר ממקלל אביו דכתיב ביה בנקבו שם [י] הלכך לא מצית אמרת דלא תיסגי ליה במלקות ולא מפי מורי אלא מפי ר' יצחק בר' מנחם ז"ל [יא]: **ואכ"א** [יב]. כלומר [יג] דהאי קרא לירתה את השם למקלל חבירו בשם הוא דאתי שהרי לא מצינו שיעשה אלא כ"ש הזהיר: [יד] **ובשלמא אי אמרת.** דההוא קרא למקלל חבירו בשם הוא דאתי ואזהרתיה מדכתיב לא תקלל חרש ומיתוקמא במקלל את חבירו בשם כדפרישית לעיל הלכך כתיב הכא אם לא תשמור לעשות וגו' [דברים כח] כלומר [טו] שתקלל את חבירך בשם שהזהרת עליו והפלא ה' וגו' דחייב מלקות: **אזהרתיה מהיכא.** כלומר אשכחן עונש והפלא ה' וגו' אזהרה מנין שהזהיר הכתוב שלא להוציא ש"ש לבטלה: **אלמה לא.** בתמיה. (כ) [טז] שלא מצינו שהזהיר שלא להוציא שמו לבטלה [יז] [ב] (הויא) והכא הזהיר והתם עונש והפלא ה' וגו' [יח] ואזהרה [יט] כתיב אם לא תשמור לעשות וגו' ואכתי מיתוקם במוציא ש"ש לבטלה: **הויא אזהרה עשה היא.** ולאו שמה אזהרה והלכך מיתוקם לירתה את השם הנכנס במקלל את חבירו בשם שמצינו לו אזהרת לאו דלא תקלל חרש ולא מיתוקמא במוציא שם שמים לבטלה שלא מצינו לו אזהרת לאו [כ] : לעיל קא מהדר דקאמר רבי יוסי אף המקדים תרומה לביכורים לוקה: **אינו ביכורים.** ולהכי קרי לביכורים מלאה משום דלאלתר [כא] שנתמלאה התבואה וגמרה מלאכתה [כב] הוקבעה לביכורים: **זו תרומה.** ולפי שהיא מדמעת ועולה באחד ומאה מפיק לה קרא בלשון דימוע [כג] וקאמר רחמנא ולא תאחר מלאה לדימוע דמעיקרא איבעי ליה לאתויי מלאה דהיינו ביכורים וכי מאחר לוקה: **מעשר שלו זו בזו.** מעשר שאני חייב להפרישם מכלכלה זו תהא [כד] בכלכלה זו שנוטל אני מזו לזו או שאמר של זו בזו ושל זו בזו [כה] שאפרישם מכלכלה זו על אידך כלכלה ומאידך כלכלה אפרישם על כלכלה זו ראשונה מעושרת אע"ג דלא הפרישם לאלתר וכדאמרינן גבי חבית [מעילה כב.] יין שאני עתיד להפרישם כו' מיחל ושותה מיד אע"ג דלא הפרישם לאלתר מן החבית וכל שכן הכא דמיחל ואוכל מיד הואיל ושני כליס נינהו אבל השניה אינה מעושרת ואפי' [כו] כי אמר משל זו [כז] לזו ושל זו לזו משום דלאלתר דאמר של זו לזו ראשונה תהא מעשר על השניה לאלתר איפטרה לה שניה לגמרי וכי [כז] אמר של זו של שניה תהא מעשר על הראשונה אין בדבריו כלום משום דכבר איפטרה לה שניה בכלכלה ראשונה ואין תורמין מן הפטור על החיוב: **ואם אמר מעשרותיהם מעשר בכלכלה בחבירתה.** כלומר אלו שני המעשרות שאני עתיד להפרישם מאלו ב' הכלכלות תהא מעשרותיהם של כל אחת ואחת מעשר הכלכלה בחבירתה כלומר שיפטור הכלכלה בכלכלה דחבירתה דהיינו של זו בזו ושל זו בזו: **קרא** [כח] **אם השם.** שמיחל ואוכל מיד משתיהן אע"ג דאכתי לא הפרישם כלל [כט]. והכא ליכא למימר מן הפטור על החיוב משום דתרוייהו מיתקני בשם אחת ובחדא דיבורא והוי מן החיוב על החיוב: **מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון.** דמעיקרא מקמי דאמר של זו בזו קיימא להפרישם ממנה מעשר ראשון ומעשר שני והשתא כי [ל] חוזר ומפרישם ממנה מעשר ראשון ומעשר שני בשביל אידך כלכלה נמצא מעשר שני של כלכלה זו קודם למעשר ראשון שהיה עומד להפרישם מאידך כלכלה קודם לכן וכן נמי כי אמר של זו בזו ושל זו בזו [לא] שמקדים מעשר שני שבה [לב] למעשר שני שבחבירתה כי האי גוונא נמי ואהכי לוקה משום דמעשר ראשון ומעשר שני חייב אדם להפרישם כסדר הזה דכתיב מלאתך ודמעך לא תאחר [לג] דכי היכי דמוזהר שלא לעכב מלאה לדימוע הכי נמי מוזהר שלא לעכב מעשר ראשון למעשר שני דכתיב ודמעך לא תאחר דכל שישנו בכלל דימוע הרי הוא בכל תאחר כלומר שישנו עליו תורת תרומה הוי בכל תאחר שמפרישם מעשר ראשון והדר מעשר שני ואם הקדים מעשר שני למעשר ראשון עובר בכל תאחר. ל"א דרשינן במכילתא [לד] דיוקדמו ביכורים לתרומה משום דביכורים חמירי דאית להו ד' שמות דאית להו תרומה וביכורים ותרומה אין לה אלא שלשה שמות דאית ומעשר ותרומה ויוקדם תרומה למעשר ראשון שאין לו אלא ג' שמות כגון מעשר ותרומת מעשר ויוקדם נמי מעשר ראשון דאית ליה ב' שמות למעשר שני דאין לו אלא שם אחד כגון מעשר שני [לה][לו] תלמוד לומר מלאתך ודמעך דאכולהו קא משתעי דחמור שבהן לא יאחר אלא מקדים החמור לקל וכי היכי דאמר רבי אלעזר לוקה במקדים מעשר שני למעשר ראשון הכי נמי קאמר במקדים תרומה לבכורים: **ומשני**

הא לא מצית אמרת דהכתיב לא תקלל חרש. וכיון דאשכחן אזהרה במקלל יש לנו להעמיד האי קרא דמלקות במקלל חבירו בשם טפי מלהעמיד במוציא שם שמים לבטלה דלא אשכחנא ביה אזהרה מפורשת: **מלאתך** זו ביכורים. פרש"י [לז] להכי קרי מלאה משום [לח] דלאלתר שנתגדשה התבואה וגמרה מלאכתה הוקבע לביכורים ודמעך זו תרומה [לט] (מה) [לפי] שהיא מדמעת ועולה מפיק לה קרא בלשון דימוע [מ] [לשון רש"י] [מא] ולא נהירא שהרי זה אינו [מב] אלא מדרבנן וה"ר משה מפונטויז"א פירש דלכך קרי לתרומה דמע לפי שנוהגת [מג] בלא וביכורים אינן אלא ביצה שהרי אין מביאין ביכורים אלא מפרי כדאיתא פרק העור והרוטב (חולין דף קכ:) פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה: **היו** לפניו שתי בלכלות של טבל ואמר מעשר של זו בזו הראשונה מעושרת. כגון אם בכל בלכלה מאה תאנים [מג] עשרה מן השניה יהיו מעשר ראשון על הראשונה ואומר נמי [מד] מעשר שני כל המאה של ראשונה הן מתוקנים ובדמאי מיירי מדלא קמפרישי תרומה ובמסכת דמאי (פ"ז מ"ו) מיתניא: **של** זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת [מה]. דמיד שאמר של זו בזו היא מתוקנת ונעשה פטור כי הדר אמר ושל זו בזו נמצא מעשר מן הפטור על החיוב ואינו בלוס [מו]: **מעשרותיהם** מעשר בבלכלה בחבירתה קרא השם. שהרי מתוקנין הן יחד זה בזה ואע"ג דקי"ל כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו הכא [מז] כיון דדעתיה לתקוני תרוייהו הוי כאומר מעשר של ראשונה תהא בשניה חוץ מי' שישאר טבל בראשונה **ואתמר** עלה ר"א אומר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה. שהרי מעשר ראשון ושני של ראשונה הוו כאילו הן מופרשים ועדיין מעשר ראשון של שניה טבל בתוכה ואריש קאי דאמר מעשר של זו בזו מעושרות וגרסינן בירושלמי [מ] על הראשונה בעשה ועל השניה בלאו [מז] ויש לפרש על הראשונה אם קבע מעשרותיהן בתוכה עובר בעשה שהיה לו להקדים מעשר ראשון לשני והרי קרא שמם בבת אחת מיהו לאו ליכא כיון דלא הקדים שני לראשון ועל השניה בלאו כשתיקן הראשונה בתוכה שהרי הקדים מעשר שני של ראשונה למעשר ראשון בלאו ועל השניה בעשה והיינו דאמר ר"ל על ריש של משנה דהיינו כי אמר מעשר של זו בזו עובר בלאו שהרי מקדים מעשר שני לראשון כדפרישית ועל השניה פי' על סיפא דמתניתין דהיינו כי אמר מעשרותיהם מעשר בלכלה בחבירתה ליכא לאו אלא עשה שהרי בבת אחת הן: **שהקדים** מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה. ואף על גב דקרא לא קמיירי אלא מביכורים ותרומה מיהו פירש נמי במעשר ראשון לתרומה ומעשר שני למעשר ראשון מדכתיב ודמעך לא תאחר כל שישנו בכלל דימוע לא תאחר ומפרש טעמא [מח] במשניות (תרומות פרק ג מ"ו)

לא מצית אמרת [ח] דכתיב [1] לא תקלל חרש ואי [ט] אמרת בשלמא לקלל את חבירו אזהרתיה מהכא דכתיב לא תקלל [י] חרש אלא אי אמרת מוציא ש"ש לבטלה אזהרתיה מהיכא אלמה לא [א] והכתיב [2] את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ההוא [ב] אזהרת עשה הוא: משום רבי יוסי בר' חנינא [ג] אמרו אף המקדים תרומה לביכורים מאי טעמא דרבי יוסי ברבי חנינא אמר קרא [3] מלאתך ודמעך לא תאחר מלאה אלו ביכורים [ד] ודמעך [ה] אלו תרומה ואמרה לא תאחר איתמר הקדים תרומה לביכורים ר"א ור' יוסי ברבי חנינא חד אמר לוקה וחד אמר [א] אינו לוקה תסתיים דר' יוסי בר' חנינא הוא דאמר לוקה מדאמר ר' יוסי בר' חנינא אף [ו] המקדים תרומה לביכורים (לוקה) אדרבה תסתיים דר' אלעזר הוא דאמר לוקה דתנן [2] היו [ז] לפניו שתי בלכלות של טבל ואמר מעשר של זו בזו הראשונה מעושרת של זו בזו ושל זו בזו [ח] הראשונה מעושרת והשניה אינה מעושרת מעשרותיהם מעשר בלכלה בחבירתה קרא [ט] את השם ואתמר רבי אלעזר אמר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שבחבירתה תסתיים אלא ר' יוסי בר' חנינא דאמר אינו לוקה לימא קשיא דר' יוסי בר' חנינא אדר' יוסי ברבי חנינא לא רבי יוסי ברבי חנינא

אפטורא

לתקן השניה וחל המעשר של זו בזו ושל זו בזו: **ואתמר** עלה ר"א אומר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה. שהרי מעשר ראשון ושני של ראשונה הוו כאילו הן מופרשים ועדיין מעשר ראשון של שניה טבל בתוכה ואריש קאי דאמר מעשר של זו בזו מעושרות וגרסינן בירושלמי [י] על הראשונה בעשה ועל השניה בלאו [יא] ויש לפרש על הראשונה אם קבע מעשרותיהן בתוכה עובר בעשה שהיה לו להקדים מעשר ראשון לשני והרי קרא שמם בבת אחת מיהו לאו ליכא כיון דלא הקדים שני לראשון ועל השניה בלאו כשתיקן הראשונה בתוכה שהרי הקדים מעשר שני של ראשונה למעשר ראשון בלאו ועל השניה בעשה והיינו דאמר ר"ל על ריש של משנה דהיינו כי אמר מעשר של זו בזו עובר בלאו שהרי מקדים מעשר שני לראשון כדפרישית ועל השניה פי' על סיפא דמתניתין דהיינו כי אמר מעשרותיהם מעשר בלכלה בחבירתה ליכא לאו אלא עשה שהרי בבת אחת הן: **שהקדים** מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה. ואף על גב דקרא לא קמיירי אלא מביכורים ותרומה מיהו פירש נמי במעשר ראשון לתרומה ומעשר שני למעשר ראשון מדכתיב ודמעך לא תאחר כל שישנו בכלל דימוע לא תאחר ומפרש טעמא [יב] במשניות (תרומות פרק ג מ"ו)

מעשרותיהם מעשר בלכלה בחבירתה. כלומר אלו שני המעשרות שאני עתיד להפרישם מאלו ב' הכלכלות תהא מעשרותיהם של כל אחת ואחת מעשר הכלכלה בחבירתה כלומר שיפטור הכלכלה בכלכלה דחבירתה דהיינו של זו בזו ושל זו בזו: **קרא** [יג] **אם השם.** שמיחל ואוכל מיד משתיהן אע"ג דאכתי לא הפרישם כלל [יד]. והכא ליכא למימר מן הפטור על החיוב משום דתרוייהו מיתקני בשם אחת ובחדא דיבורא והוי מן החיוב על החיוב: **מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון.** דמעיקרא מקמי דאמר של זו בזו קיימא להפרישם ממנה מעשר ראשון ומעשר שני בשביל אידך כלכלה נמצא מעשר שני של כלכלה זו קודם למעשר ראשון שהיה עומד להפרישם מאידך כלכלה קודם לכן וכן נמי כי אמר של זו בזו ושל זו בזו [טו] שמקדים מעשר שני שבה [טז] למעשר שני שבחבירתה כי האי גוונא נמי ואהכי לוקה משום דמעשר ראשון ומעשר שני חייב אדם להפרישם כסדר הזה דכתיב מלאתך ודמעך לא תאחר [יז] דכי היכי דמוזהר שלא לעכב מלאה לדימוע הכי נמי מוזהר שלא לעכב מעשר ראשון למעשר שני דכתיב ודמעך לא תאחר דכל שישנו בכלל דימוע הרי הוא בכל תאחר כלומר שישנו עליו תורת תרומה הוי בכל תאחר שמפרישם מעשר ראשון והדר מעשר שני ואם הקדים מעשר שני למעשר ראשון עובר בכל תאחר. ל"א דרשינן במכילתא [יח] דיוקדמו ביכורים לתרומה משום דביכורים חמירי דאית להו ד' שמות דאית ומעשר ותרומה וביכורים ותרומה אין לה אלא שלשה שמות דאית ומעשר ותרומה ויוקדם תרומה למעשר ראשון שאין לו אלא ג' שמות כגון מעשר ותרומת מעשר ויוקדם נמי מעשר ראשון דאית ליה ב' שמות למעשר שני דאין לו אלא שם אחד כגון מעשר שני [יט][כ] תלמוד לומר מלאתך ודמעך דאכולהו קא משתעי דחמור שבהן לא יאחר אלא מקדים החמור לקל וכי היכי דאמר רבי אלעזר לוקה במקדים מעשר שני למעשר ראשון הכי נמי קאמר במקדים תרומה לבכורים: **ומשני**

הפטור פירותיו טבלים הס"ל (ש"מ) **מב]** דכיון דעתיה (צ"ק) **מג]** נמי בלאו ל"ק], **מד]** עי' רש"י **מה]** כדכתיב דאמר מל בזו ושל זו בזו משום דלאלתר דאמר מל בזו ושל זו בזו לראשונה (ש"מ) [בכמ"י שלפנינו לא תיקן כלום. ועי' ב"ק]: **כז]** וכי הדר אמר (ש"מ) **כח]** קרא שם שמים שמיחל (ש"מ) **כט]** כלל וכלל והכא (ש"מ) **ל]** כי מפריש ממנה (ש"מ) **לא]** המקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה (ש"מ) **לב]** למעשר ראשון שבחבירתה כו'. (צ"ק) **לג]** וכי היכי דאמר מעשר שני כו' (צ"ק) **לד]** ר"ל דאפילו הכי אמר מעשר ראשון לתרומה ומעשר שני לראשון אע"פ שהוא עובר בל"ת מה שעשה עשוי מ"ל מלאתך ודמעך לא תאחר משמע דאמולהו כו'. (צ"ק) **לה]** פרש"י בפירוש החדמש לשון דימוע אינו יודע מהו וכאן פי' מלאתך להכי כו' (ש"מ) **לו]** דלאחר (צ"ק) **לז]** תרומה מפני שהיא מדמעת ועולה באחד ומאה מפיק (ש"מ) **לח]** מי' לשון רש"י נמתק (ש"מ) **לט]** אינו. ס"א אלא לשון חכמים וגם שמא לא קיימוהו כך אלא על שם ודמעך (ש"מ) **מ]** שנוהגת בין בלח ובין ביבש תירוש דגן ויצהר וביכורים (ש"מ) **מא]** נ"א ואמר עשה (צ"ק) **מב]** נ"א תשעה מעשר, **מג]** מעושרת מתוקנת דמיד. [בכ"י אחר מעושרת דמיד שאמר של זו בזו הראשונה מתוקנת נעשה פטור לכ"ל והס"ל (ש"מ) **מד]** כלוס כדאמרינן בקדושין (סב ע"א) מן החיוב על הפטור פירותיו טבלים הס"ל (ש"מ) **מה]** דכיון דעתיה (צ"ק) **מו]** נ"ל כיון דעתיה לתיקוני (יעב"ץ) **מז]** עי' רש"י שנת קכ"ז ע"ב ד"ה שסקלימו (גי' קה"י)

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין נו.], ב) דמאי פ"ז מ"ג, ג) [סנהדרין סו.], ד) [ויקרא כל], ה) [משפטים פרשה יט], ו) [דמאי פ"ז מ"ו. (יפ"ע)],

תורה אור השלם

1. לא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט יד
2. אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ: דברים ו יג
3. מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֵּן לִי: שמות כב כח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא מקלל וכו' בר' מנחם ז"ל הס"ד ואמ"כ מ"ה ראי אמרת בשלמא כו' כלומר דהאי קרא וכו' הוא דאמתא אזהרתיה כו' שהרי לא: (ב) ד"ה אלמה לא במתיה הא מצינו וכו' לבטלה והכא כל"ל: (ג) ד"ה הכא אזהרת וכו' לאו הס"ד ואמ"כ מ"ה משום ר' יוסי כו' לעיל קא מהדר: (ד) ד"ה מעשר של זו וכו' ואפי' כי אמר משל זו. נ"ב ולגירסת הגמרא דגרס של זו בזו הוה איפכא כמו שפירשו תוספות ורש"י היה גורס של זו לזו הוה הני מעשר שני כו' ובמשנה גורס הטופח שבגמרא בכאן: (ה) ד"ה מפני שהקדים וכו' כגון מעשר שני שבה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' והכתיב כו'. גירס"י והכתיב אם לא תשמור לעשות כו' הכוז. מתי' אם עד תעבוד ל"נ: [ב] רש"י ד"ה אלמה. הוא והכא כו'. הגירסא מחוסף וכ"ל שמו לבטלה והכתיב אם עד וגו'. ואזהרה הוא והכא עד ה' וגו' ואכתי כו': [ג] תוד"ה מלאתך כו' ולא נהירא כו'. וי"ל דלאו דוקא בחבד ומאה רק שמדמע אבל קשה על רש"י הא ביכורים ג"כ מדמע עד ו' ומאה:

רבינו גרשום

לא מצית אמרת. דלא תיסגי ליה במלקות: **דהא כתב לא תקלל חרש.** אלמא דליתיה אלא בלאו והאי והפלא לחייבו במלקות אתא: **איבעית אימא.** דהאי מסתבר דהאי ליראה במקלל את חברו בשם קאי: **דבשלמא** מקלל את חברו בשם אזהרתיה כו': **ותיפוק** לי' מאת ה' אלהיך תירא. והיינו אזהרה שלא להוציא שם שמים לבטלה: **ההוא תירא היינו אזהרת עשה.** ואין לוקין עליו: ותניא (בספרי) [במכילתא משפטים פ' יט] **מלאתך אלו הבכורים.** שנוטלין מן המלאה כלומר בתחלה כשעדיין הכל מלא שלא ניטל עדיין ממנו כלום: **ודמעך זה תרומה.** שניטלה מן הדימוע מאחר שיש בהן חולין של בכורים עם הטבל של תרומה. ואמרינן נמי בספרא (שם) יוקדם בכורים לתרומה שקרויין ד' שמות בכורים ראשית תרומה ודמע, בכורים איקרו תרומה דכתיב תרומת ידך אלו הבכורים, ותרומה איקרי דמע. יוקדם תרומה למעשר ראשון שתרומה קרויה ג' שמות, [ראשית תרומה דמע] תרומה ומעשר למעשר שני שאין לו אלא שם אחת בלבד מעשר. ועליהם על כולם כתיב מלאתך ודמעך לא תאחר שלא יאחר המוקדם וכתב לאו למלקות: **ואמר מעשר של זו בזו הראשון' מעושרת וכן אם אמר מעשר של זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת ולא השניה.** מפני שכשהפריש מן השניה על הראשונה הפריש מן החיוב על החיוב ואם חזור עכשיו ומפריש מן הראשונה על השניה נמצא מפריש מן הפטור שכבר נתקן על החיוב ולא הויא תרומה: אבל אם אמר כן [כל] **מעשרותיהן של אלו שתי בלכלות יהא מעשר בלכלה בחבריתה.** כגון שנותן עיניו בצד כל אחת שתהא מעשר על חברתה הואיל ובבת אחת חלקנו (נתקנו) מעשרותיהן קרא את השם והרי הן מעושרין: **ואיתמר עלה ר' אלעזר אמר לוקה.** ארישא קאי אע"ג דאמרינן הראשונה מעושרת לוקה מפני שכשאמר מעשר של זו בזו משמע כל מעשרות של זו בזו הרי הקדים אפי' מעשר שני שבה קודם שיפריש מעשר ראשון של חברתה ואסור לו לאדם שיפריש מעשר שני עד שיפריש מכל בלכלה מעשר ראשון דהא אמרינן לעיל דלא תאחר [קאי] על כולם. אם כן קשיא קמייתא הא דאמרן משום ר' יוסי ב"ר חנינא דאמרו אף המקדי' תרומה לבכורים:

שיטה מקובצת

ואי בעית אימא בשלמא (תיבת אמרת נמחק) **לקלל איכא אזהרה מלא תקלל חרש אלא מוציא שם שמים לבטלה מהיכא מאת ה' אלהיך תירא ההוא אזהרת עשה.** כך הגי' [בס"א]. וה"פ כלומר לעולם לא תימא משום דאזהרת מקלל עדיפא אלא בלשון אחר נתרץ דליכא לאוקמא כלל במוציא שם שמים לבטלה דלית ביה אזהרה כלל דאזהרת עשה לאו אזהרה, ויש הפרש דלישנא קמא דהיכא דאיכא מעשה לוקין מאזהרת עשה וללישנא בתרא אין לוקין, וא"ת לילף אזהרה במוציא שם שמים לבטלה מאם לא תשמור דקי"ל [עירובין צ"ו.] כל מקום שנאמר תשמר פן ואל אינו אלא לאו, וי"ל דודאי תשמר שהוא בלשון צווי כמו תשמר בנגע צרעת הוי לאו אבל הכא ה"ק אם לא דקיימי מה שנאמר אם לא תשמור כו' במקלל וכו' וקאי אל ענין אחר והפלא ומ"מ מהכא לא נפיק לאו. זהו לשון תוס': **ההוא אזהרת עשה הוא.** וכל אזהרת עשה אין לוקין עליה: **מעשר של זו בזו הראשונה מעושרת.** ע' בהשמטות בסוף המסכת: **רש"י ד"ה מפני שהקדים וכו' וכי היכי דמזוהר.** וכן כתוב בגליון וז"ל היכא דהקדים מעשר שני למעשר ראשון לוקה משום מלאתך ודמעך לא תאחר דמשמע כל מי ששמו דימוע לא תאחרנו דהיינו מעשר ראשון שבו תרומת מעשר ומעשר ב' אין בו דימוע, ותרומה גדולה היינו טעמא דקודמת למעשר ראשון דהכי דרשי' במכילתא [משפטים י"ט] יוקדם דבר שיש לו שני שמות: **תוס' ד"ה מעשרותיהם וכו' אפילו בבת אחת אינו.** עיין בהשמטות בסוף המסכת: **תוס' ד"ה ואתמר עלה וכו' ועדיין מעשר ראשון של שניה מבל בתוכה.** עי' בהשמטות בסוף המסכת:

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' כג:
כט ב מיי' פ"ז מהל' מעשר הלכה יא:

שינויי נוסחאות

א] אמרת דהא כתיב לא (ש"מ) **ב]** ופי בעית אימא בשלמא (תיבת אמרת נמחק) לקלל איכא אזהרה מלא תקלל חרש מוציא שם שמים לבטלה מהיכא מאת ה' אלהיך תירא ההוא אזהרת עשה הוא (ש"מ) **ג]** מנ"ל קל מהדר אלא בשאר מקום (ש"מ) **ד]** ומעך לא תאחר (ש"מ) **ה]** ומעך לא תאחר (ש"מ) **ו]** ומעך זו תרומה (ש"מ) **ז]** ומעך זו היא תרומה (ש"מ) **ח]** מדאמר ר' יוסי בר' חנינא אף המקדים. וקס"ד דקאי אחויפא דמון מנשבע. תוס' (ש"מ) **ט]** רש"י לא גרים והתוס' גורסים כן: [וככ"י אחר אם זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת מעשרותיהם מעשר בלכלה בחבריתה קרא את השם] (ש"מ) **י]** קרא שם ואתמר עלה רבי אלעזר (ש"מ) **יא]** ל"ל בפרק ד' מיתות בנין אב מהאי לאו וכו' (ח"נ עי"ש ועי' רש"ש) **יב]** מהאי קרא דכתיב (ש"מ) **יג]** ואכ"א נרסי' לפי ר"י לומר דהאי קרא לירתה את השם ע"כ למקבל חבירו כו'. (צ"ק) **יג]** כלומר דאדאי מסתברא דהאי קרא (ש"מ) **יד]** הל"ל (צ"ק) **טו]** שמקלל את חבירו בשם (ש"מ) **טו]** במתי' ולא מצינו כו' לאוזהרת שם שמים לבטלה הס"ד. ומה"ד את ה' אלהיך תירא שתהא אימתו עליך שלא להוציא שמו לבטלה והכא אזהיר (ש"מ) **יז]** לבטלה הס"ד ואמ"כ ל"ש ואתו מעעוד והכא אזהיר כו'. (צ"ק) **יח]** ומוהר ראהכי כתיב (ש"מ) **יט]** נ"ל ואזהרה, **כ]** דלאחר (צ"ק) **כא]** מלאכתו הוקבעו לביכורים (ש"מ) **כב]** נ"ל וקאמר דממנא לא תאחר (ר"ש"ש) **כג]** מהא מן המעשר על כלכלה זו שאני נוטל תרומה מזו לזו (ש"מ) **כד]** נ"ל שאפרישם על כלכלה זו מאידך כלכלה ועל אידך כלכלה אפרישם מכלכלה זו ראשונה מעושרת וכו' (ח"נ) **כה]** כי אמר של זו בזו ושל זו בזו משום דלאחר דאמר של זו בזו ראשונה מעושרת וגם שמא לא קיימוהו כך אלא על שם ודמעך (ש"מ) **מ]** שנוהגת בין בלח ובין ביבש תירוש דגן ויצהר וביכורים (ש"מ) **מא]** נ"ל ואמר עשה (צ"ק) **מב]** נ"ל תשעה מעשר, **מג]** מעושרת מתוקנת דמיד. [בכ"י אחר מעושרת דמיד שאמר של זו בזו הראשונה מתוקנת נעשה פטור לכ"ל והס"ל (ש"מ) **מד]** כלוס כדאמרינן בקדושין (סב ע"א) מן החיוב על הפטור פירותיו טבלים הס"ל (ש"מ) **מה]** דכיון דעתיה (צ"ק) **מו]** נ"ל כיון דעתיד לתיקוני (יעב"ץ) **מז]** נמי בלאו ל"ק], **מח]** עי' רש"י שנת קכ"ז ע"ב ד"ה שסקלימו (גי' קה"י)

יוקדמו בכורים לתרומה משום דמיקרו בכורים ותרומה למעשר ראשון משום [כא]דמיקרו תרומה ורא״ש ומעשר ראשון לשני משום דאית ביה ראשית פירוש דאית ביה תרומת מעשר ובמכילתא פירש טעם אחר [כב] ורש״י כתב וזה לשונו יוקדם בכורים לתרומה משום דאית להו ד׳ שמות ראשית ומלאה ותרומה ובכורים ותרומה ליה לה אלא שאשה שמות ראשית ודמע ותרומה ויוקדם תרומה למעשר ראשון שאין בה אלא ג׳ שמות כגון מעשר ותרומת מעשר ויוקדם מעשר ראשון לשני שאין לו אלא שם אחד מעשר שני [כג]תלמוד לומר מלאתך ודמעך לא תאחר דאכולהו קא משתעי שחמור שבהן לא תאחר אלא [כד]מקדיש החמור לקל וכי היכי דקאמר ר׳ אלעזר לוקה במקדיש מעשר שני לראשון ה״נ במקדיש מעשר ראשון לתרומה ותרומה לבכורים עכ״ל: **וכל** לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו והרי מימר. וא״ת וכי תעלה על דעתיה דאביי לומר על לאו הניתק לעשה דלקי והרי שילוח הקן דמשנה שלימה היא במסכת חולין (דף קמח:) דאם לקח האם על הבנים משלח ואינו לוקה משום דהוי לאו הניתק לעשה וכן גבי נותר נמי אמר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו וכן גבי אונס תנן [כה] שאם גירש מחזיר ואינו לוקה ואורי״ י דפשיט ליה לאביי בשילוח הקן ונותר ואונס דסמיכי עשה דידהו אלאו דלא לקי אלא שהיה תמיה אלאו דמעשר דלא סמיך מכל [כו]מעשרותיכם תרימו אלאו דלא תאחר ומשום הכי פריך והרי מימר כו׳ ואע״ג דסמיך העשה אחר הלאו מיהו מדמה מילתא למילתא הכי היכי דגבי תמורה לקי בלאו הניתק לעשה משום דאינו מקיים העשה בידים ה״נ היה לן למימר מכל מעשרותיכם תרימו אע״ג דמקיים העשה בידים מיהו כיון דלא סמיך לא היה לנו להחזיקו ללאו הניתק לעשה ואע״ג דוהשיב את הגזילה אשר גזל (ויקרא ה) לא סמיך ללאו מ״מ ניתק גמור הוא דאי אפשר לעשות השבה אלא לאחר הלאו אבל מכל מעשרותיכם אפשר לקיימו אפי׳ אם לא עבר הלאו [כו]ומ״מ מדמה ליה למימר: **הרי** אונס דחד לאו וחד עשה **ולא אתי חד עשה ועקר לאו.** פירוש לדידך דאמרת דמכל מעשרותיכם תרימו דלא מיירי אלא בהקדמת תרומה למעשר ואפי׳ הכי הוי ניתוק להקדמה דבכורים [כז]למעשר אלמא אית לך דלאו שניתק למקלמא אמרי׳ דניתק כולו והרי אונס דלאו הדיליה ניתק לגבי כהן אלמא דהיכא דניתק מקצתו לא ניתק כולו: **בהנים** קאמרת שאני בהנים דרבי רחמנא בהן קדושה יתירתא. פרש״י ואהכי אחמור דלילקו אע״ג דהוי לאו שאינו שוה בכל ולא נהירא [כח] ור״י פירש כיון שאסר הכתוב גרושה לגבייהו אינו ניתק הלאו לעשה דלא דמי להא דלעיל [כט] דאמר תרימו הוי ניתוק גם מהקדמה דבכורים דמייתי שמעי׳ שיכול לתקן אם עיות והקדיש תרומה לבכורים דכך לי אם הקדיש מעשר לתרומה כאילו הקדיש תרומה לבכורים: **כתנאי.** לא קאי אהאי סוגיא [ד] דלאו הניתק לעשה אלא אפלוגתא דלאו שאין בו מעשה: **ורבי** יעקב **האי והנותר מאי עביד ליה.** ואם תאמר הא איצטריך להורות לנו דין שריפה ויש לומר דמן הסמיכות קפריך למאי הלכתא כתביה הכא סמוך ללאו אי לאו לגמוקי אתא ליכתביה במקום אחר:

רבא אמר לא מהני מידי. קשה אם כן שוחט פסח על החמץ לפסול ויש לומר [ט]דבירושלמי [ל] [לא] יש קרא להכשיר וקשה לרש [מ] אוזן בכור ליתסר ופשיטא לן דאינו אסור אלא מטעם קנס וי״ל דלא גרע מאילו נפל בו מום מעצמו דשרי ומזה ניתא למה לא נאסר לרש אוזן מכל שתעבתי לך הרי הוא בגל תאכל כמו בשר בחלב [מא] דיש לומר דדוקא בשר בחלב נפיק מייהי הוא ואפילו נפל בממילא הבשר לתוך החלב אסור אבל לרש אוזן דממילא מותר אינו בגל תאכל אפילו נעשה בידים [מב]. ל״ע: ומפיק מיד לאו ולא לקי אלא מחזיר ואינו לוקה משום דהכתוב נתקו לעשה וכדר׳ אבין: **העצמות והגידין.** של פסח: **ישרפו.** בט״ז לפי שאין שרפה דוחה לא את השבת ולא את היו״ט: ואמר חזקיה כו׳: **אי עביד מהני.** כלומר אע״פ שעבר מה שעשה עשוי דאי לא מהני לא עשה כלום אמאי לקי:

[א] אפטורא קאי והכי קאמר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו משום רבי יוסי ברבי חנינא אמרו אף המקדים תרומה לביכורים ומאי שנא מימר דלקי משום דבדיבורו עשה מעשה מקדים תרומה לביכורים נמי לילקי משום דבדיבורו עשה מעשה א״ר אבין שאני התם דלאו שניתק לעשה הוא דכתיב [1]מכל [מ] מעשרותיכם תרימו יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא א״ל אביי וכל לאו שניתק לעשה לא לקי [מ] והא מימר דלאו שניתק לעשה הוא ולקי דתנן לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים [מ] הוי להו תרי לאוי [מ] וחד עשה ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי והרי אונס [מ] דחד לאו וחד עשה ולא אתי [מ] חד עשה ועקר לאו [מ] דתניא [א]אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר כהנים קאמרת [מ] כהנים טעמא אחרינא הוא [מ] דרבי רחמנא קדושה [מ] יתירא כתנאי [2]לא [מ] ישאירו ממנו עד בקר [7]בא הכתוב ליתן עשה אחר [מ] לא תעשה [2]לומר שאין לוקין עליו דברי רבי יהודה רבי יעקב אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דהוה לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו [מ] מכלל דרבי יהודה סבר לוקין עליו ורבי יעקב האי [2]והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו למאי אתא מיבעי ליה לכדתנן [1]העצמות והגידין והנותר ישרפו בשבעה עשר חל ששה עשר להיות בשבת ישרפו בשבעה עשר לפי [3]שאין דוחין לא את השבת ולא את יום טוב ואמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה מ״ט [1]אמר קרא [2]והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו בא הכתוב ליתן [1]בוקר שני לשריפתו אמר אביי כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אם עביד מהני דאי סלקא דעתך לא מהני אמאי לקי [מ] רבא אמר לא מהני מידי והאי דלקי [מ] משום דעבר אמימרא דרחמנא [מ] הוא מיתיבי

ומשני **אפטורא קאי.** ולא קשיא דרבי יוסי ברבי חנינא אדרבי יוסי בר׳ חנינא [מ] וקאתי ר׳ יוסי בר׳ חנינא למימר אף המקדים לקרות שם לתרומה קודם לביכורים הוי לא תעשה שאין בו מעשה ואינו לוקה: **ומאי שנא מימר דלקי.** כדקאמרת לעיל [ג.] חוץ מנסבע ומימר: [ב] **לאילימא משום דבדיבורו.** דקאמר זו תחת זו עושה מעשה דמעיקרא חולין והשתא קדש: ה״ג **מקדים תרומה לבכורים נמי בדיבורו עושה מעשה.** שקורא עליה שם ומביאה לקדושת תרומה: **לאו שניתק לעשה.** לאו דכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר [ג] עשה דכתיב (במדבר יח) מכל מעשרותיכם [ד] תרימו ודרשי ליה בעלמא והכא שמעתא דלקמן (דף ה:) למעשר שהקדימו בכרי דעבר על לאו דלא תאחר שהקדים מעשר לתרומה ונתקיה לאלאו ממלקות והעמידו בחוזר ומפרש ואע״ג דלא סמכי אהדדי [ה] חשיב ליה לאו שניתק לעשה ואהכי לא לקי: **והרי מימר דהוי לאו שניתק לעשה.** לאו דכתיב (ויקרא כז) לא יחליפנו עשה ואם המר ימיר: **הרי לאוין ועשה.** לא יחליפנו ולא ימיר ואהכי סופג את הארבעים: **והרי אונס.** מאנס בתולה [ו] דהכי כתיב בעניינה (דברים כב) לא יוכל לשלחה: **וחד עשה.** דכתיב (שם) ולו תהיה לאשה: **אם ישראל הוא מחזיר.** משום דבעמוד והחזר קאי ואפשר ליה לקיומי תרוייהו עשה ולא תעשה דאפשר בחזרה אבל כהן הלאו בעמוד והחזר קאי משום דאינו גרושתו ודאי לוקה משום לא יוכל לשלחה כל ימיו דלא אתי עשה ועקר לא תעשה לומר שאין לוקין דודאי לוקין וקשיא למאן דאמר דלאו שניתק לעשה אין לוקין: ה״ג **שאני דטעמא אחרינא ניהו דרבי בהו קרא קדוש.** דכתיב [ויקרא כא] אמור אל הכהנים לנפש לא יטמא וכיון דאמיר קדושתייהו אחמיר עלייהו טפי מישראל דלילקי אפי׳ אלאו שניתק לעשה אע״ג דישראל לא לקי: יח [ג] ל״א משני (ג) כי פריך והרי מימר שאני התם דאהכי לוקה משום דהוי מימר לאו אשוה בכל דכולי עלמא אסירי יח להמיר ופריך והרי אונס כו׳ דהשתא לא הוי לאו דילה דלא יוכל לשלחה שוה בכל אלא בישראל אשם ישראל גרשה יט והדר מלי לקיומי לגלאו אבל כהן שגירש אינו מחזיר ולא אפשר לקיומי לגלאו ואפילו הכי לקי כהן דקתני לוקה ואינו מחזיר ואמאי נימא כיון דריע לאו דילה דלא שוה בכל לא לילקי הך כהן דליעקריה הך עשה דאליס כולי האי דשוה בכל ומשני הכהנים כ טעמא אחרינא ניהו ואהכי נחמיר בהן דלילקי אע״ג דלא הוי לאו אשוה בכל אבל גבי ישראל דלאו ועשה שוה בכל כלומר בכולהו ישראל דכולן קיימי בעמוד והחזר אלכך לא לקי דהוי לאו שניתק לעשה: **ניתן עשה.** והנותר ממנו אחר לא תעשה והוי לאו שניתק לעשה: **לאו שאין בו מעשה.** דכשהוא מותירו לא קעביד שום מעשה: **ורבי יעקב.** דאמר לא מן השם הוא זה כו׳ האי והנותר ממנו מאי עביד ליה הוא ולא איבעי ליה לדידיה ללאו שניתק לעשה: **לרשב״ן.** במסכת פסחים כפ׳ כילד צולין (דף פג.): **ישרפו בט״ו.** ולא בט״ו דיו״ט הוי ואין שורפין קדשים ביו״ט: **מה טעם אמר קרא והנותר ממנו וגו׳ בקר שני.** דהייהו ט״ז דהכי משמע קרא ולא תותירו ממנו עד בקר דהייהו עד בקר של ט״ו ואי נותר ממנו עד אידך בקר בתש תשרופו דהייהו יום ט״ז שהוא חולו של מועד: **לא תעביד.** לא תעשה: **מהני.** דמה שעשה עשוי הואיל ולקי: **לא מהני.** כדמפרש לקמן: הכי גרסינן **והאי דלקי דעבר כו׳:** הא

מסורת הש״ס

ל) [עי׳ תוס׳ זבחים קי״ד ע״ב ד״ה אלמא. ש״מן], ב) מכות טו. [לקמן ה.], ג) [כעין זה יבמות ה. וש״ן], ד) סנהדרין סב. פסחים פד. חולין פב: לא. קמא: מכות ד: טו. שבועות ג:, ה) [עי׳ פסחים דף פ״ד ע״א. ש״מן], ו) פסחים פג., ז) שבת כד: ע״ש קלב. ע״ש פסחים פג: ע״ש, ח) לקמן ה., ט) [פסחים פ״ט ה״ד. (רב״ם)], י) [וע״ע תוס׳ פסחים סב. ד״ה השתא], כ) [עי׳ כתובות ל״ד ע״ב. ש״מן], ל) [עי׳ תוס׳ חולין קטו. ד״ה כל שתעבתי לך], מ) [עי׳ חולין קט״ו ע״ב ובתו״ס שם ד״ה כל שתעבתי. (ג׳ מהרט״ץ)],

תורה אור השלם

1. מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֶת כָּל תְּרוּמַת יְיָ מִכָּל חֶלְבּוֹ אֶת מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ: במדבר יח כט
2. וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: שמות יב י

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ומעשי וכו׳ אלר׳ יוסי בר חנינא דת״ק ס״ל אין לוקין וקאמי ר׳ יוסי: (ב) ד״ה לאו שניתק וכו׳ לא תאחר ניתק לעשה: (ג) ד״ה ל״א משני. נ״ב גירסא אחרת היה לפני רש״י ז״ל כמו שמבואר ברש״י:

גליון הש״ס

גמ׳ רבא אמר לא מהני. עי׳ זבחים ד׳ קיד ע״ב תוס׳ ד״ה

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ אפטורא כו׳. פי׳ אע״ג דיש בו מעשה דבדיבורו כו׳: [ב] רש״י ד״ה לאילימא. לאילימא דמשמע ל״ג: [ג] ד״ה ל״א משני כו׳. איני יכול להולמו: [ד] תוד״ה כתנאי. דלאו הניתק לעשה. דכאן ודאי הוי ניתק לעשה ולא שייך לסוגיא דלעיל:

רבינו גרשום

לא כי איתמר דר׳ יוסי בר׳ חנינא אפטורא קאמ׳. אאין לוקין. והכי קאמר כו׳: נתקו לעשה. דכתי׳ מכל מעשרותיכם תרימו לומר שאין לוקין עליו אם הקדים: וקאמר לה להא שמעתא. דמשום הכי לא לקי דהכתוב נתקו לעשה: תרי לאוי. לא יחליפנו ולא ימיר: וחד עשה ואם המר ימיר: אונס דחד לאו וחד עשה הוא. עשה ולו תהיה לאשה. לאו דכתיב לא יוכל לשלחה: ואם כהן הוא לוקה. דקא עבר על לאו לא יוכל לשלחה: ואינו מחויב. דאסור בגרושה אלמא דלא מהני ליה עשה לכהן דלא לילקי: משום הכי לקי דרבי בהו רחמנא בבהנים קדושתא יתירתא. הא בעלמא לא תעשה שניתק לעשה לא לקי: נ״א שאני מימר משום הכי לא מבטיל עשה ללאו. דהוה ליה לאו ששוה בכל דהכל אסורין להמיר לכתחילה ועשה דידיה ואם המר ימיר אינו שוה בכל דליתיה בצבור ושותפין דאין עושין תמורה אפילו דיעבד הילכך לא אלים עשה לאפוקי מן לאו ששוה בכל: והרי אונס. דלאו דיליה אינו שוה בכל דליתיה בכהנים דלא אמרינן גבי כהן לא יוכל לשלחה ואם גרושה כל ימיו בעמוד והחזיר קאי כמו שחייב ישראל אלא מאחר שגירשה שוב אינו מחזירה ועשה דידיה ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה שוה בכל אפילו בכהנים ואפילו הכי לא אלים עשה לאפוקי ממלקות לכהן. א״ל כהנים עמא אחרינא ניהו הילכך אחמיר עלייהו דלקי לגבי ישראל דהאי לאו ששוה בכל ועשה אחרינא דלקי: משום הכי לקי דרבי בהו רחמנא קדושתא יתירתא. הא בעלמא לא תעשה שניתק לעשה לא לקי: נ״א שאני מימר משום הכי לא מבטיל עשה ללאו. דהוה ליה לאו ששוה בכל דהכל אסורין להמיר לכתחילה ועשה דידיה ואם המר ימיר אינו שוה בכל דליתיה בצבור ושותפין דאין עושין תמורה אפילו דיעבד הילכך לא אלים עשה לאפוקי מן לאו ששוה בכל: והרי אונס. דלאו דיליה אינו שוה בכל דליתיה בכהנים דלא אמרינן גבי כהן לא יוכל לשלחה ואם גרושה כל ימיו בעמוד והחזיר קאי כמו שחייב ישראל אלא מאחר שגירשה שוב אינו מחזירה ועשה דידיה ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה שוה בכל אפילו בכהנים ואפילו הכי לא אלים עשה לאפוקי ממלקות לכהן. א״ל כהנים עמא אחרינא ניהו הילכך אחמיר עלייהו דלקי לגבי ישראל דהאי לאו ששוה בכל ועשה אחרינא דלקי: משום הכי לקי דרבי בהו רחמנא קדושתא יתירתא. הא בעלמא לא תעשה שניתק לעשה לא לקי: נ״א שאני מימר משום הכי לא מבטיל עשה ללאו. דהוה ליה לאו ששוה בכל דהכל אסורין להמיר לכתחילה ועשה דידיה ואם המר ימיר אינו שוה בכל דליתיה בצבור ושותפין דאין עושין תמורה אפילו דיעבד הילכך לא אלים עשה לאפוקי מן לאו ששוה בכל: והרי אונס. דלאו דיליה אינו שוה בכל דליתיה בכהנים דלא אמרינן גבי כהן לא יוכל לשלחה ואם גרושה כל ימיו בעמוד והחזיר קאי כמו שחייב ישראל אלא מאחר שגירשה שוב אינו מחזירה ועשה דידיה ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה שוה בכל אפילו בכהנים ואפילו הכי לא אלים עשה לאפוקי ממלקות לכהן. א״ל כהנים עמא אחרינא ניהו הילכך אחמיר עלייהו דלקי לגבי ישראל דהאי לאו ששוה בכל ועשה אחרינא דלקי: משום הכי לקי דרבי בהו רחמנא קדושתא יתירתא. הא בעלמא לא תעשה שניתק לעשה לא לקי: נ״א שאני מימר משום הכי לא מבטיל עשה ללאו. דהוה ליה לאו ששוה בכל דהכל אסורין להמיר לכתחילה ועשה דידיה ואם המר ימיר אינו שוה בכל דליתיה בצבור ושותפין דאין עושין תמורה אפילו דיעבד הילכך לא אלים עשה לאפוקי מן לאו ששוה בכל: והרי אונס. דלאו דיליה אינו שוה בכל דליתיה בכהנים דלא אמרינן גבי כהן לא יוכל לשלחה ואם גרושה כל ימיו בעמוד והחזיר קאי כמו שחייב ישראל אלא מאחר שגירשה שוב אינו מחזירה ועשה דידיה ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה שוה בכל אפילו בכהנים ואפילו הכי לא אלים עשה לאפוקי ממלקות לכהן. א״ל כהנים עמא אחרינא ניהו הילכך אחמיר עלייהו דלקי לגבי ישראל דהאי לאו ששוה בכל ועשה אחרינא דלקי:

מוסף רש״י

אם ישראל הוא. שיכול לקיים העשה וימיר׳נה, מחזיר ואינו לוקה, ואם כהן הוא. שאסור בגרושה לוקה ואינו מחזיר (מכות טו.). בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה. אם תומיר ועברת על לאו בשם תשרפנו, נתקו הכתוב בעשה זה מעושהן של שאר לאוין, לומר זה עצמו ותקנת עצירתו שישרפנו (שבועות ג.) דמשמע שזה עצמו של לאו, שאם תומירו ישרפנו ויפטר (סנהדרין סג.) שהעשה האמור אחריו תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו (מכות ד:). לומר שאין לוקין עליו. כל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו, דמשמע זו היא תקנתו, אם תעבור על הלאו עשה זאת והיעלל, ועוד דלא דמי ללאו דאסמיכה שהמלקות נסמך לו (פסחים פד.). לא מן השם הוא זה. כלומר טעם זה אינו מן העיקר (סנהדרין סג.) לא מטעם זה הוא פטור (חולין פג.) אין טעם זה עיקר, דלאו שניתק לעשה אין לוקין עליו, אלא מפני מה המומיר אינו לוקה לפי שהוא לאו שאין בו מעשה (מכות ד: וכעי״ז שבועות ג.). דהוה ליה לאו שאין מעשה. יפה לו ולא אכל ומתליו עשה נותר (חולין פג.). העצמות. אלא יכול לשורפן מפני שנאסרה בו שגירת העצם ונותר בהן מוח והרי הוא נותר ונעון שריפה, וכן גידין, והנותר. בשר פסח שנתעצלו באכילתו ונתותר (פסחים פג.). ישרפו בששה עשר. שהוא חולו של מועד, ואע״פ שנפסל בנוקר ראשון אין רשאי לשורפו ביו״ט (שם). ליתן בקר שני לשריפתו. שהוא חולו של מועד, והכי משמע והנותר ממנו לבקר ראשון, עד בקר שני תמתינו ותשרפהו (שבת כד:) כשיבא בקר שני שהוא חולו של מועד תשרפו אבל ביו״ט לא (שם קלג.).

שינויי נוסחאות

מ״ל מתנותיכם ג״ל לא לקי והרי מימר (ש״מ) ג״ל האדרבעים א״ל שאני מימר דהוה ליה תרי לאוי: ל״א שאני מימר דהוי ליה לאו ששוה בכל דאיתיה בגבו׳ ושותפין ועשה דיליה אינו שוה בכל דליתיה בגבו׳ ובשותפין דאינו לוקה אם לא אלים עשה דיליה לאפוקי מלאו ששוה בכל [עי׳ רש״י ד״ה ל״א משני] (ש״מ) ד״ל והכי אומר דלאו דיליה אינו שוה בכל דליתיה בכהנים וגבי אומר שאם אומר כו׳ אמר ליה כהנים קאמרת כהנים טעמא אחרינא כו׳ וגבי ישראל דלאו שוה בכל ועשה שוה בכל אלים לאפוקי מינה. כת״י. [עי׳ רש״י ד״ה ל״א משני] (ש״מ) ה״ל אמי עשה ועקר חד לאו (ש״מ) ו״ל קאמרת שאני כהנים דטעמא אחרינא ניהו דרבי בהו רחמנא קדושה יתירא דרבו בהו מצות יתירות (ש״מ) ז״ גי׳ רש״י יתירה ל״ל שאני התם משום דהוי מימר לאו אשוה בכל, והכי אומר דלאו אשוה בכל הוא ולקי דמנא אומר כו׳ עד יתיה כמנאי וכו׳ (הגר״א) ח״ל דלא תוחירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר נא (ש״מ) ט״ל מתיבת מכלל עד מיבת ורבי יעקב בכל הספרים ישנים לא גרסינן לה (ש״מ) י״ל ליתן לו בקר (ש״מ) יא״ל מפוס דעבר אמימרא דרחמנא הוא, משום ל״ג, הוא ל״ג (הגר״א) יב״ל הוא. אומר תרומת מרס תמורת בכור ומעבר הקדש אלמנה בעלי מומין ומומיסים גזל משכון ופיאה סימן (ש״מ) יג״ל מגיעא דהא דקאמר ריב״ח אף המקדים כו׳ אתנא קמא קא מהדר דאמר לא עשה מעשה פטור וקאתי (ש״מ) יד״ל מתנותיכם, טו״ל להדדי (צ״ק) טו״ל דחד לאו כתיב בעניינה. מיבת דהכי נמתק (ש״מ) יז״ל משנינן כי פריך והרי מימר: ל״ל. ל״ב ולוחק להאי לישנא לפי דתרומה נמי לאו אשוה בכל הוא, ע״כ גיליון (ש״מ) יח״ל אסיקי להו להמיר אבל לאו דלא תאחר לא הוי אלא לישראל דמפריש מעשר ראשון ופריך (ש״מ) יט״ל גרשה הדר מלי (ש״מ) כ״ל כהנים עמא אחרינא (ש״מ) כא״ל דאיקרו לאשים (צ״ק) כב״ל וכ״ש כתבו. דפ״י. כג״ל מכלן אמרו אמקדיש תרומה לבכורים ומעבר לאשון לתרומה ומעבר שני לאשון אע״פ שהוא עובר בל״ת אם מה שעשה עשוי מ״ל כו׳ לא מאחר משמע דאטולו כו׳ (צ״ק) כד״ל תקדים (צ״ק) כה״ל מתנותיכם וכן בכל העמוד, כו״ל ומש״ה (צ״ק) כז״ל לתרומה כח״ל נהירא וכי משום כן ילקו על לאו הניתק (ש״מ) כט״ל דתרימנו. מיבת דאמר נמתק (ש״מ) ל״ל דבירושלמי דורש קרא להכשיר דכתיב לא תשחט על החמץ דם זבחי אע״פ ששחטו כו׳ נקרי זבחי (ש״מ)

שיטה מקובצת

מקדים תרומה לבכורים נמי. גליון תימה לישני שאני תרומ׳ דאיתיה במחשבה, ומצינו למימר מ״מ ע״י מחשבה מתעביד מעשה: שאני התם דלאו הניתק לעשה הוא. גליון צריך לומר דסבר כמ״ד לאו שקדמה עשה אין לוקין דהאי קדמה עשה הוא: מכל מעשרותיכם תרימו. משמע [דאם הקדים] מעשר לה דפשטא דקרא בתרומת מעשר דרשינן מיתורא דקרא מכל, והך סוגיא דחשיב ליה ניתק אתיא בש״ד לאו שקדמו (לעשה) [עשה] דאין לוקין דהא לאו שקדמו שלא [שלא] עבר הלאו שיפריש תרומה אף על המעשר ולא יאמר (שאפרישו) [שלא יפרוש] בנגד מעשר שבכרי אלא מפריש כנגד מעשר שבו. תוס׳: ורבי יעקב האי והנותר מאי עביד ליה. גליון צריך לומר לשריפה לא איצטריך (דבגויה) כתיב (תרי דימני) ושרפת, א״נ בעי למאי סמיך להלאו ומשני דבעי לכדתנן, אע״ג דקרא בספסח מצרים כתיב ויו״ט לא נהג ביה מ״מ לצורך פסח דורות כתיב דהא כתיב שבעת ימים תאכל מצות וזה אינו נוהג רק לדורות עי׳ בהשמטות בסוף המסכת: כל מילתא כו׳. בסוף הסוגיא מתוקם במאי פליגי, תוס׳: לא תעביד. לאו דוקא לאו אלא אפילו לאו הבא מכלל עשה דהכי מוכח בסמוך דפריך מכל חלבו. תוס׳. עי׳ בהשמטות בסוף המסכת: רבא אמר לא מהני מידי. גליון אין להקשות חורש בשור ובחמור ליתסר לרבא כיון דלא מהני, דמדאסר כלאי הכרם מכלל דבורעים שרו: תוס׳ ד״ה וכל לאו הניתק לעשה וא״ת וכו׳. עיין בהשמטות בסוף המסכת: שם אלאו דלא תאחר. עיין בהשמטות בסוף המסכת: תוס׳ ד״ה כתנאי וכו׳ דלאו שאין בו מעשה. עי׳ בהשמטות בסוף המסכת: תוס׳ ד״ה ורבי יעקב וכו׳. ליתבריה במקום אחר א״נ לא ליכתביה כלל דפשיטא דכל נותר בשריפה מושרפת את הנותר באש (שמות כט פסוק לד) ומשני להכי סמיך והנותר אצל לא תותירו כדתניא לסמוך בקר בקר לומר שאין שורפין קדשים ביו״ט: תוס׳ ד״ה רבא וכו׳ וי״ל דלא גרע. וז״ל הגליון וי״ל דלא מהני ד״ל דהוי דמיתעביד ממילא ומום שנפל מאליו שרי ע״כ: תוס׳ ד״ה רבא וכו׳ אפילו נעשה בידים. וא״ת חורש בשור וחמור ליתסר החרישה א) וי״ל מדגלי רחמנא בכלאי הכרם דאסירי ש״מ דשאר כלאים מותרים. תוס׳:

הא נמי לילקי. כלומר תינח לאביי דאמר [ד:] דהיכא דמהני יש [ד] לילקי להכי קתני הכא דאינו לוקה דהא לא מהני מאי דעבד (ה) [ה] שיכול להחזירה אלא לרבא דאמר [סס] דלא מהני והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא הכא אע"ג דלא מהני לילקי נמי משום דעבר אמימרא דרחמנא: (ו) **לא יוכל [ז] לשלחה כל ימיו.** דמשמע דכל ימיו לא יוכל לשלחה דאם גירש יחזיר דכל ימיו בעמוד והחזר קאי והילכך לא עבר אמימרא דרחמנא אבל בעלמא אע"ג דלא מהני ודאי לוקה משום דעבר אמימרא דרחמנא: **ולאביי.** דאמר דהיכא דמהני לקי אבל אי לא מהני לא לקי לדידיה למאי איצטריך למיכתב כל ימיו לאשמועינן דקאי בעמוד והחזר ואהכי לא לקי משום דהוי קוס עשה אפי' לא כתיב כל ימיו שמעינן לדידיה דלא לקי כיון דלא מהני (ו) [ז] דיכול להחזירה: **איסורא (ו) עבד (לא) [לה].** (ב) שגירשה אבל מילקא [ח] לא לקי והרשות בידו ואי בעי ליהדר ואי לא בעי לא ליהדר: **קמ"ל.** כל ימיו ולימד לך הכתוב דחובה בידו להחזירה (ג) [ט] והשתא כל ימיו בעמוד והחזר קאי והילכך לא לקי ולאו משום דהוי קוס עשה: **ל"א דיובבא לאביי.** דאמר לעיל דמהני דהא חזינא הכא בלא יוכל לשלחה דלא מהני (ח) דיכול להחזירה וקשיא לאביי אבל לרבא דאמר לעיל לא מהני ודאי ניחא דהכי קתני הכא דיכול להחזירה דלא מהני. אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא כל ימיו כלומר בעלמא מהני והכא באונס שגירש להכי (ז) מחזיר משום דכתיב כל ימיו דכל ימיו בעמוד והחזר קאי: **ורבא אמר לך.** כלומר לרבא דאמר דכל לא תעשה שבתורה לא מהני דלדידיה למאי איצטריך למיכתב כל ימיו לאשמועינן דקאי בעמוד והחזר פשיטא דבכל דוכתא נמי שהוא לא תעשה לא מהני ומשני רבא אי לא כתיב כל ימיו דכל ימיו בעמוד והחזר קאי אבל בעלמא אע"ג דלא מהני ודאי לוקה משום דעבר אמימרא דרחמנא. **ונאביי.** דאמר דהיכא דמהני לקי אבל אי לא מהני לא לקי לדידיה למאי איצטריך למיכתב כל ימיו לאשמועינן דקאי בעמוד והחזר ואהכי קוס עשה אפי' לא כתיב כל ימיו שמעינן לדידיה דלא לקי כיון דלא מהני (ו) [ז] דיכול להחזירה: **איסורא (ו) עבד (לא) [לה].** (ב) שגירשה אבל מילקא [ח] לא לקי והרשות בידו ואי בעי ליהדר ואי לא בעי לא ליהדר: **קמ"ל.** כל ימיו ולימד לך הכתוב דחובה בידו להחזירה (ג) [ט] והשתא כל ימיו בעמוד והחזר קאי והילכך לא לקי ולאו משום דהוי קוס עשה: **ל"א דיובבא לאביי.** דאמר לעיל דמהני דהא חזינא הכא בלא יוכל לשלחה דלא מהני (ח) דיכול להחזירה וקשיא לאביי אבל לרבא דאמר לעיל לא מהני ודאי ניחא דהכי קתני הכא דיכול להחזירה דלא מהני. אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא כל ימיו כלומר בעלמא מהני והכא באונס שגירש להכי (ז) מחזיר משום דכתיב כל ימיו דכל ימיו בעמוד והחזר קאי: **ורבא אמר לך.** כלומר לרבא דאמר דכל לא תעשה שבתורה לא מהני דלדידיה למאי איצטריך למיכתב כל ימיו לאשמועינן דקאי בעמוד והחזר פשיטא דבכל דוכתא נמי שהוא לא תעשה לא מהני ומשני רבא אי לא כתיב כל ימיו דכל ימיו בעמוד והחזר קאי אבל בעלמא אע"ג דלא מהני ודאי לוקה משום דעבר אמימרא דרחמנא. **ונאביי.** דאמר דהיכא דמהני לקי אבל אי לא מהני לא לקי לדידיה למאי איצטריך למיכתב כל ימיו לאשמועינן דקאי בעמוד והחזר ואהכי לא לקי משום דהו